

WATERTOETS

Beleidskader

Het beleid van het Rijk, de provincie Utrecht, het waterschap HDSR en de gemeente Utrecht is gericht op een duurzaam en robuust waterbeheer. Bij ruimtelijke ontwikkelingen dienen (indien doelmatig) de waterkwaliteitsstrits 'gescheiden inzamelen-gescheiden afvoeringescheiden verwerken' en de waterkwantiteitsstrits 'water vasthouden-bergen-vertraagd afvoeren' te worden gehanteerd. Per overheidsniveau is het waterbeleid in de onderstaande beleidsdocumenten verankerd:

- Rijksbeleid: waaronder andere Vierde Nota Waterhuishouding, Vijfde Nota RO, WB21, NBW, Waterwet;
- Provinciaal beleid: waaronder Nota Planbeoordeling, Waterhuishoudingsplan, Beleidsplan Milieu en Water, Streekplan;
- Gemeentelijk beleid: Gemeentelijk Rioleringsplan 2011-2014 (de gemeente heeft de zorgplicht voor de inzameling en het transport van afvalwater, het inzamelen en verwerken van overtollig hemelwater en het voorkomen van structurele grondwateroverlast. Het actuele beleid hiervoor is vastgelegd in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) 2011-2014.);
- Waterschapsbeleid: Waterstructuurvisie 2002, Waterbeheerplan 2010-2015 (zie bijgevoegde bijlage 'Beleidskader HDSR'), Beleidsregels 2010 Keur 2009, Keur (het HDSR heeft de zorg voor het kwantiteits- en kwaliteitsbeheer van het oppervlaktewater in het plangebied. Het beleid en de regels van het waterschap zijn vastgelegd in diverse wetten en verordeningen. De belangrijkste verordening is de keur).

Bevoegd gezag

Het bevoegd gezag van het oppervlaktewater in het plangebied ligt, vanwege de verschillen in functies en belangen, bij een aantal instanties:

Rijkswaterstaat heeft de zorg voor het waterstaatkundig-, het waterkwantiteits- en kwaliteitsbeheer van het Amsterdam-Rijnkanaal en is formeel-juridisch bevoegd gezag van het waterkwantiteits- en kwaliteitsbeheer in de havens. Rijkswaterstaat is tevens bevoegd gezag en beheerder van de primaire waterkeringen in het plangebied;

De gemeente Utrecht is verantwoordelijk voor het waterstaatkundig beheer en het reguliere (operationele) waterkwantiteits- en kwaliteitsbeheer van de havens;

De provincie Utrecht is bevoegd gezag en beheerder van de bermsloten aan weerszijden van provinciale wegen;

- Het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) is verantwoordelijk voor het functionele kwantiteits- en kwaliteitsbeheer van het oppervlaktewater en beheerder van (enkele) primaire, regionale en 'overige' waterkeringen in hun beheergebied.

Waterbeheer

Waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden zorgt voor het lokale en regionale waterbeheer in Midden-Nederland. Voor veilige dijken, schoon oppervlaktewater en droge voeten. De ligging van waterkeringen, primaire watergangen en persleidingen die in beheer zijn bij het waterschap is te downloaden via de Datadeler van het Hoogheemraadschap De

Stichtse Rijnlanden.

Keur

Het beleid en de regels van het waterschap zijn vastgelegd in diverse wetten en verordeningen. Aanpassingen aan het bestaande waterhuishoudingsstelsel moeten door het Hoogheemraadschap worden vergund. Er geldt een vergunningsplicht op grond van de belangrijkste verordening, de "Keur" (ex artikel 77 en 80 van de Waterschapswet).

In de Keur van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2009 staan verboden en geboden die betrekking hebben op oppervlaktewatervangsten, waterkeringen en grondwater. De verboden betreffen die handelingen en gedragingen die in principe onwenselijk zijn voor de constructie of de functie van oppervlaktewatervangsten, waterkeringen of grondwatervangsten. De geboden geven de verplichtingen aan om deze waterstaatswerken in stand te houden.

In de Keur is daarnaast bepaald dat 'beschermingszones' voor watervangsten en waterkeringen in acht dienen te worden genomen. Het komt erop neer dat binnen de beschermingszone niet zonder ontheffing van het Waterschap gebouwd en opgeslagen mag worden. De genoemde bepaling beoogt te voorkomen dat de stabiliteit van een waterkering en/of de veiligheid ervan wordt aangetast, de berging (incl. aan- en afvoer) van de watervangst wordt verminderd of het onderhoud wordt gehinderd.

Eventuele vergunningen worden alleen verleend als waterstaatkundige belangen niet in het gedrang komen. Bij het verlenen van een vergunning worden deze belangen altijd afgewogen. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de verbrede doelstellingen van de Waterwet, te weten de samenhang met chemische en ecologische aspecten en de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.

Watervergunning

Ten behoeve van het dempen en graven, aanleggen van vloeders en steigers en bouwen in en langs water is een Watervergunning van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden noodzakelijk. Alle wateraspecten (inclusief de Keur-aspecten) worden in de watervergunning geregeld. Ook tijdelijke onttrekkingen van grondwater tijdens bouwwerkzaamheden zijn vergunningsplichtig, evenals tijdelijke lozing van bemalingswater op oppervlaktewater. Ook rechtstreekse afvoer van hemelwater naar oppervlaktewater is vergunning- of meldingsplichtig in het kader van de Waterwet.

Ook rechtstreekse afvoer van hemelwater naar oppervlaktewater is vergunning- of meldingsplichtig in het kader van de Waterwet. Voor nieuwbouw (indien niet-omvangrijk) kan volstaan worden met een melding. Het toepassen van uitlogende materialen (lood, koper, zink en bitumen) zonder KOMO-keurmerk op oppervlakken die rechtstreeks lozen op oppervlaktewater is niet toegestaan.

Oppervlaktewater

In of nabij de gebieden die onderdeel zijn van de veegbestemmingsplannen Stad en Leidsche Rijn bevindt zich oppervlaktewater. Watervangsten zijn belangrijk voor het ontvangen, bergen en afvoeren van (overtollig) water en het reguleren van grondwater. Afhankelijk van de functie en het belang van een watervangst, maakt het waterschap onderscheid tussen

primaire, secundaire en tertiaire watergangen.

Keur

Om het goed functioneren van de afzonderlijke watergangen en het totale watersysteem te waarborgen, heeft het waterschap regels opgesteld, de zogenaamde 'Keur'. Hierin geeft het waterschap aan wat met betrekking tot het watersysteem wel en niet is toegestaan en onder welke voorwaarden. In de Keur en de leggers is tevens vastgelegd wie voor een watergang of -kering onderhoudsplichtig is en welke voorwaarden van toepassing zijn. Het waterschap controleert of aan deze verplichtingen is voldaan.

Legger

Een legger is een verzameling van kaarten en profielen waarop staat aangegeven waar watergangen (en waterkeringen) liggen en welke afmetingen ze (minstens) hebben. Ook bevat de legger een toelichtende tekst en een uitgangspuntennota, waarin onder andere staat wie verantwoordelijk is voor het onderhoud van de watergangen en kunstwerken. Een legger geeft de geografische begrenzing aan waarop deze regels van toepassing zijn. Op die manier vormen de legger en keur als twee-eenheid de juridische basis voor ligging, afmeting en het beheer en onderhoud van het watersysteem. Op dit moment zijn er vier vastgestelde leggers. Drie voor keringen en een voor oppervlaktewateren (de watergangen en bijbehorende kunstwerken).

Beschermingszone's

De breedte van de beschermingszone is vastgesteld door het waterschap in de Keur van 2009. Voor primaire watergangen geldt een beschermingszone van vijf meter vanuit de insteek. Bij tertiaire watergangen is een beschermingszone van twee meter vanuit de insteek van toepassing. Primaire en tertiaire watergangen dienen op de plankkaart ('verbeelding') met de bestemming 'Water' bestemd te worden.

De status van de watergangen is van belang voor de breedte van de beschermingszone (en schouwstrook): een aan een waterstaatswerk grenzende zone die als zodanig in de legger is opgenomen en waarin ter bescherming van dat waterstaatswerk voorschriften krachtens de keur van toepassing zijn. De genoemde bepaling beoogt te voorkomen dat de stabiliteit van het profiel en/of veiligheid wordt aangetast, de aan- en/of afvoer en/of berging van water wordt gehinderd dan wel het onderhoud wordt gehinderd.

Om goed beheer te kunnen waarborgen, voert het waterschap onderhoudstaken uit en toetst of bij de aanleg van werken ter plaatse van oppervlaktewatergangen en in beschermingszones voldaan is aan de algemene en specifieke criteria. Over het algemeen geldt dat het aanleggen van werken ter plaatse van dan wel in de beschermingszone van een oppervlaktewaterlichaam negatieve gevolgen kan hebben voor het functioneren van het watersysteem.

Wateropgave

Verhard, afvoerend oppervlak

Bij een ruimtelijke ontwikkeling is de wateropgave en de benodigde watercompensatie afhankelijk van de aard en omvang van de toename aan verhard, afvoerend oppervlak en van

de omgang met het hemelwater. Om de waterhuishouding op orde te houden, versnelde afvoer van hemelwater en ongewenste peilstijgingen en wateroverlast te voorkomen, zijn bij een verhardingstoename van meer dan 500 m² binnen de bebouwde kom en bij meer dan 1000 m² buiten de bebouwde kom maatregelen vereist (administratieve ondergrens). Conform de 'Keur van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2009' en de 'Beleidsregels op grond van de Keur van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden 2009' (geconsolideerde versie, geldend vanaf 21-10-2010) dient de toename van verhard, afvoerend oppervlak met 15% gecompenseerd te worden, bij voorkeur met nieuw extra wateroppervlak. Dempingen dienen voor 100% gecompenseerd te worden, in principe in hetzelfde peilgebied waar de demping plaatsvindt.

Omgang hemelwater

Conform het voorgenoemde gemeentelijke en waterschapsbeleid dient het hemelwater bij sloop-nieuwbouwontwikkelingen zoveel mogelijk lokaal worden verwerkt. Het doel van dit beleid is om de oorspronkelijke, voorstedelijke waterhuishouding zoveel mogelijk te benaderen en de riolering en de zuivering minder te belasten met schoon hemelwater. De gemeente Utrecht wil ruimtelijke ontwikkelingen optimaal benutten om te komen tot een duurzame omgang met het hemelwater. Bij ruimtelijke ontwikkelingen dienen (indien doelmatig) de waterkwaliteitstrits 'gescheiden inzamelen-gescheiden afvoeren-gescheiden verwerken' en de waterkwantiteitstrits 'water vasthouden-bergen-vertraagd afvoeren' gehanteerd te worden.

Infiltreren

Voor schone verhardingen (daken en verblijfsgebieden) die zich naast of nabij (robuust) oppervlaktewater bevinden, is rechtstreekse lozing van hemelwater op het oppervlaktewater een doelmatige oplossingsrichting. Voor schone verhardingen (daken en verblijfsgebieden) die niet in de nabijheid van oppervlaktewater zijn gesitueerd, heeft verwerking van hemelwater via infiltratie de voorkeur vanwege het duurzame karakter ervan (vasthouden en bergen).

Ten behoeve van de bepaling van haalbaarheid en effectiviteit van infiltratie dient onderzocht te worden wat de lokale ontwateringsdiepte, bodemopbouw en bodemdoorlatendheid is. Voor de toepassing van een lokale infiltratievoorziening zijn dit belangrijke randvoorwaarden. Een bovengrondse infiltratievoorziening heeft de voorkeur boven een ondergrondse infiltratievoorziening.

Bij toepassing van waterpasserende verharding in de openbare ruimte dient het ontwerp ervan gericht te zijn op een robuuste systeemwerking en een optimaal beheer en onderhoud in de gebruiksfase. Het ontwerp dient te voldoen aan de ontwerpeisen van de gemeente Utrecht die zijn opgenomen in het vigerend Handboek Inrichting Openbare Ruimte (onderdeel riolen, rioolgemalen en drainage).

Grondwater

In of nabij de gebieden die onderdeel zijn van de veegbestemmingsplannen Stad en Leidsche Rijn bevinden zich wellicht grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones. De provincie Utrecht stelt met het strategisch grondwaterbeleid de kaders vast voor de uitvoering van het grondwaterbeheer door de waterschappen. Het waterschap is bevoegd

gezag voor het verstrekken van vergunningen of het behandelen van meldingen ten behoeve van grondwateronttrekkingen (afhankelijk van hoeveelheden).

Onttrekkingen (provincie Utrecht)

De provincie Utrecht zorgt, samen met partners zoals waterschappen en waterbeheerders, voor schoon grondwater in de goede hoeveelheden. In de provincie Utrecht is grondwater de voornaamste bron voor drinkwaterbereiding. Veel waardevolle natuur is afhankelijk van de grondwaterstand. Dat geldt ook voor landbouw en bebouwing. Grondwater wordt bovendien weggepompt voor industriële doeleinden of beregening. Ook de ondergrondse opslag van energie maakt steeds intensiever gebruik van grondwater.

Voor het drinkwater en de natuur moet het grondwater natuurlijk schoon zijn. Daarom heeft de provincie beschermde zones rondom onttrekkingen voor drinkwater aangewezen. Voor diverse grondwaterstudies (o.a. berekening intrekgebieden winningen, verdrogingsonderzoek) maakt de provincie gebruik van grondwatermodellen. Hiermee kunnen de gevolgen voor het grondwatersysteem worden berekend. In het deelplan Kaderrichtlijn Water staat wat de provincie doet om het grondwater schoon te houden. Al deze belangen kunnen met elkaar in conflict komen. Hiervoor is beleid nodig. Het Grondwaterplan brengt alle grondwatertaken van de provincie bijeen.

Om het gebruik van grondwater duurzaam op elkaar af te stemmen is beleid en regulering nodig. Voor grote onttrekkingen van grondwater is in het algemeen een vergunning vereist. Voor kleinere onttrekkingen is geen vergunning nodig maar moet men zich wel aan algemene regels houden.

Op de grondwaterbeschermingskaart van de provincie Utrecht staan grondwaterbeschermingsgebieden, 100-jaarszones, waterwingebieden en boringsvrijezones van drinkwaterwinningen door waterleidingbedrijven in de provincie Utrecht.

Boringvrije zone

Binnen de boringsvrije zone gelden regels en voorschriften ten aanzien van het maken van boorputten, grond- en funderingswerken die verwoord zijn in het 'Besluit Boringen en Funderingen provincie Utrecht 2003'. De regels zijn bedoeld om de kleilaag in stand te houden die het grondwater beschermd tegen verontreinigingen. Onderstaand zijn de relevante verbodsbepalingen uit dit besluit opgenomen:

1. Het is in boringsvrije zones en in grondwaterbeschermingsgebieden buiten inrichtingen verboden om:

- a. boorputten op te richten, in exploitatie te nemen of te hebben,
- b. grond- of funderingswerken in de bodem uit te voeren of te hebben, op een diepte van 40 meter of meer onder het maaiveld.

3. Het verbod geldt niet voor:

- a. het onderzoeken of saneren van de bodem krachtens de Wet bodembescherming, mits degene die deze handelingen verricht alle maatregelen treft die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde het risico van verticale verspreiding van verontreinigingen als gevolg van deze handelingen te voorkomen, dan wel teneinde die verspreiding zoveel mogelijk ongedaan te maken;
- b. handelingen in het kader van een op basis van de Ontgrondingenwet verleende vergunning.

Zorgplicht (gemeente Utrecht)

De gemeente heeft per 1 januari 2008, voortkomend uit de nieuwe wet 'Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken', de zorgplicht om in openbaar gemeentelijk gebied maatregelen te treffen om "structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming te voorkomen of beperken'. Dit is alleen zo als het nemen van maatregelen doelmatig is en het niet onder de verantwoordelijkheid van het waterschap of de provincie valt. De nieuwe gemeentelijke grondwaterzorgplicht stelt de gemeente Utrecht beter in staat een bijdrage te leveren aan de aanpak van grondwaterproblemen in het bebouwde gebied.

Verantwoordelijkheden

De zorgplicht heeft het karakter van een inspanningsplicht. Dat wil zeggen dat de gemeente niet verantwoordelijk is voor handhaving van het grondwaterpeil in bebouwd gebied. De wetgeving geeft aan dat de burger met grondwateroverlast bij de gemeente met zijn probleem terecht moet kunnen: de gemeente is het eerste aanspreekpunt voor de burger. De perceelseigenaar is op eigen terrein zelf verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen tegen grondwateroverlast. Deze verantwoordelijkheid geldt ook voor de gemeente als eigenaar van de openbare ruimte. De perceelseigenaar is verantwoordelijk voor de staat van zijn woning en perceel, voor zover deze problemen niet aantoonbaar worden veroorzaakt door onrechtmatig handelen of nalaten van de buur (overheid of particulier). Bij grondwaterproblemen mag dus in de eerste plaats van de perceelseigenaar worden verwacht, dat hij de vereiste waterhuishoudkundige en/of bouwkundige maatregelen neemt.

Criterium

Grondwater wordt in de openbare ruimte door de gemeente als overtollig beschouwd indien het ontwateringscriterium van 0,7 meter beneden de as van de weg gedurende meerdere jaren langer dan vijf aaneengesloten dagen per jaar wordt overschreden en als dit daadwerkelijk als grondwateroverlast wordt ervaren. Voor grootschalig openbaar groen en parken wordt gestreefd naar een ontwateringsdiepte van tenminste 0,5 m beneden maaiveld. Afhankelijk van de begroeiing kan hier in overleg met de groenbeheerder van worden afgeweken.

Riolering

Persleiding HDSR

In of nabij de gebieden die onderdeel zijn van dit bestemmingsplan bevinden zich wellicht persleidingen voor het transport van vuilwater naar rwzi's die in eigendom en beheer bij het waterschap zijn.

Het opnemen van beschermingszone's van rioolpersleidingen op de plankaart heeft een regionaal en lokaal belang:

Het opnemen van een rioolpersleiding, inclusief een beschermingszone heeft een 'signaalfunctie' richting burgers. Voor de initiatiefnemer van een ruimtelijk plan wordt in

een vroeg stadium duidelijk dat niet alle voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling mogelijk zijn in deze zone (ruimtelijke beperking). Er moet rekening worden gehouden met de ligging van een rioolwaterpersleiding;

□ met een in het bestemmingsplan vastgelegde planologische bescherming wordt een veilige onderhoudszone gecreëerd. Het aangeven van zo'n strook in het bestemmingsplan zorgt ervoor dat de bereikbaarheid van de leidingen voor onderhoud wordt gewaarborgd, ook wanneer deze zich op particuliere terreinen bevinden;

In het handboek buisleidingen in bestemmingsplannen worden de volgende leidingen vermeld als planologische relevante leidingen (Bron: Ministerie van Infrastructuur en milieu, 2010): Welke leidingen planologisch relevant zijn en worden opgenomen in het bestemmingsplan is aan het bevoegd gezag. Dit kunnen bijvoorbeeld gasleidingen zijn met een lagere druk dan 16 bar en een diameter van 40 cm of meer. Leidingen met een regionale functie, effluentleidingen van rioolwaterzuiveringsinstallaties, afvalwaterpersleidingen met bepaalde diameter, bovengrondse en ondergrondse hoogspanningsleidingen.